

## A TANTÁRGY ADATLAPJA

### 1. A képzési program adatai

|                             |                                                            |
|-----------------------------|------------------------------------------------------------|
| 1.1 Felsőoktatási intézmény | Babe-Bolyai Tudományegyetem                                |
| 1.2 Kar                     | Történelem és Filozófia Kar                                |
| 1.3 Intézet                 | Magyar Történeti Intézet                                   |
| 1.4 Szakterület             | Történelem                                                 |
| 1.5 Képzési szint           | Mesteri (MA)                                               |
| 1.6 Szak / Képesítés        | Történelem, Régészet, Levéltár, Könyvtár, Művészettörténet |

### 2. A tantárgy adatai

|                                         |                                                         |           |   |                      |        |                           |
|-----------------------------------------|---------------------------------------------------------|-----------|---|----------------------|--------|---------------------------|
| 2.1 A tantárgy neve                     | Anyagi kultúra Erdélyben a középkorban és kora újkorban |           |   |                      |        |                           |
| 2.2 Az előadásért felelős tanár neve    | Dr. Lupescu Mária-Magdolna egyetemi adjunktus           |           |   |                      |        |                           |
| 2.3 A szemináriumért felelős tanár neve | Dr. Lupescu Mária-Magdolna egyetemi adjunktus           |           |   |                      |        |                           |
| 2.4 Tanulmányi év                       | I                                                       | 2.5 Félév | I | 2.6. Értékelés módja | Vizsga | 2.7 Tantárgy típusa       |
|                                         |                                                         |           |   |                      |        | Szaktantárgy/<br>Kötelező |

### 3. Teljes becsült idő (az oktatási tevékenység féléves óraszám)

|                                                                                       |                                |                      |    |                       |     |
|---------------------------------------------------------------------------------------|--------------------------------|----------------------|----|-----------------------|-----|
| 3.1 Heti óraszám                                                                      | 4                              | melyből: 3.2 előadás | 2  | 3.3 szeminárium/labor | 2   |
| 3.4 Tantervben szereplő össz-óraszám                                                  | 56                             | melyből: 3.5 előadás | 28 | 3.6 szeminárium/labor | 28  |
| A tanulmányi idő elosztása:                                                           |                                |                      |    |                       | óra |
| A tankönyv, a jegyzet, a szakirodalom vagy saját jegyzetek tanulmányozása             |                                |                      |    |                       | 75  |
| Könyvtárban, elektronikus adatbázisokban vagy terepen való további tájékozódás        |                                |                      |    |                       | 50  |
| Szemináriumok / laborok, házi feladatok, portofóliók, referátumok, esszék kidolgozása |                                |                      |    |                       | 71  |
| Egyéni készségfejlesztés (tutorálás)                                                  |                                |                      |    |                       | 28  |
| Vizsgák                                                                               |                                |                      |    |                       | 10  |
| Más tevékenységek: .....                                                              |                                |                      |    |                       |     |
| 3.7 Egyéni munka össz-óraszám                                                         | 196                            |                      |    |                       |     |
| 3.8 A félév össz-óraszám                                                              | 56(fizikai) +196(konven.)= 252 |                      |    |                       |     |
| 3.9 Kreditszám                                                                        | 8                              |                      |    |                       |     |

### 4. Előfeltételek (ha vannak)

|                     |                                                                                                                                                         |
|---------------------|---------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|
| 4.1 Tantervi        | <ul style="list-style-type: none"> <li>• hasznos, ha a hallgató alapképzésen középkori régészeti és művészettörténeti előadásokon vett részt</li> </ul> |
| 4.2 Kompetenciabeli | <ul style="list-style-type: none"> <li>• magyar forrásnyelv és paleográfiai ismeretek ajánlottak</li> </ul>                                             |

### 5. Feltételek (ha vannak)

|                                                       |                                                                                                                                                                          |
|-------------------------------------------------------|--------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|
| 5.1 Az előadás lebonyolításának feltételei            | <ul style="list-style-type: none"> <li>• vetítógép szükséges</li> <li>• a jelenlét erősen ajánlott</li> </ul>                                                            |
| 5.2 A szeminárium / labor lebonyolításának feltételei | <ul style="list-style-type: none"> <li>• vetítógép szükséges</li> <li>• 70%-os aktív jelenlét kötelező</li> <li>• a szemináriumi könyvészet ismerete kötelező</li> </ul> |

## 6. Elsajátítandó jellemző kompetenciák

|                             |                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                         |
|-----------------------------|---------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|
| Szakmai kompetenciák        | <ul style="list-style-type: none"> <li>• fogalmi és tárgyi ismeretek elsajátítása</li> <li>• a tárgy ismeretéhez szükséges módszerek elsajátítása</li> <li>• a módszerek helyes használata a szakmán belül</li> <li>• képesség az elsajátított információk továbbadására írásban és szóban</li> <li>• tudományos dolgozat és referátum elkészítése források és szakirodalom felhasználásával</li> </ul> |
| Transzverzális kompetenciák | <ul style="list-style-type: none"> <li>• esettanulmányok feldolgozása és értékelése</li> <li>• a szakmai feladatok teljesítése a tudományos etika szabályainak betartásával</li> <li>• az elsajátított alapismeretek felhasználása más, a történelemmel rokon szakterületek helyzeteinek, eseményeinek leírásában</li> </ul>                                                                            |

## 7. A tantárgy célkitűzései (az elsajátítandó jellemző kompetenciák alapján)

|                                      |                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                            |
|--------------------------------------|--------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|
| 7.1 A tantárgy általános célkitűzése | <ul style="list-style-type: none"> <li>• cél, hogy a mesterképzős hallgatók Erdély középkori és kora újkori anyagi kultúráját átfogó struktúrák keretében és segítségével ismerjék meg</li> <li>• általános cél, hogy az erdélyi középkori és kora újkori anyagi kultúra minden szegmenséről a hallgatók átfogó ismereteket szerezzenek</li> <li>• ehhez biztosan kell tájékozódniuk az anyagi kultúra hazai és nemzetközi szakirodalmában, ismerniük kell az ezekből kirajzolódó módszertani feldolgozásokat, eszközöket</li> <li>• a kurzus során elsajátított elméleti ismeretek megteremtik azt az alapot, amin az anyagi kultúra gyakorlati vonatkozásait vizsgálni tudják</li> </ul> |
| 7.2 A tantárgy sajátos célkitűzései  | <ul style="list-style-type: none"> <li>• kívánatos cél, hogy a hallgatók képesek legyenek a kritikus gondolkodásra, és kreativitásuk fejlődjen</li> <li>• lényeges, hogy felismerjék az az erdélyi középkori és kora újkori anyagi kultúra jelentőségét és szerepét az általános kultúra keretén belül</li> <li>• szakmaspecifikus ismeretek elsajátítása: életmódtörténeti és a tárgyi kultúra körébe tartozó ismeretek, valamint a szellemi kultúra elmélete és története.</li> </ul>                                                                                                                                                                                                    |

## 8. A tantárgy tartalma

| 8.1 Előadás                                                                                                                                                                                                          | Didaktikai módszerek           | Megjegyzések |
|----------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|--------------------------------|--------------|
| 1. téma: Bevezetés: az előadás tárgyának és céljainak ismertetése; az anyagi kultúra meghatározása és tárgyköre; fogalmak ismertetése; az anyagi kultúra nyugati szakirodalma.                                       | Vetített előadás, Kommunikáció |              |
| 2. téma: az anyagi kultúra kutatásának interdiszciplináris jellege; történeti, gazdaságtörténeti iskolák; különös hangsúly a közép-európai térség hasonló jellegű intézeteinek és az ott folyó kutatások bemutatásán | Vetített előadás, Kommunikáció |              |
| 3. téma: az anyagi kultúra kutatása Magyarországon;                                                                                                                                                                  | Vetített előadás,              |              |

|                                                                                                  |                                    |  |
|--------------------------------------------------------------------------------------------------|------------------------------------|--|
| történeti, művelődéstörténeti iskolák;<br>interdiszciplináris kutatás, a 19. századtól a jelenig | Kommunikáció                       |  |
| 4. téma: az anyagi kultúra forrásai I. Írott források                                            | Vetített előadás,<br>forráselemzés |  |
| 5. téma: az anyagi kultúra forrásai II. Tárgyi emlékek                                           | Vetített előadás,<br>Kommunikáció  |  |
| 6. téma: az anyagi kultúra forrásai III. Egykorú<br>ábrázolások                                  | Vetített előadás,<br>Kommunikáció  |  |
| 7. téma: anyagi kultúra és életmód                                                               | Vetített előadás,<br>Kommunikáció  |  |
| 8. téma: anyagi kultúra és élelmezés                                                             | Vetített előadás,<br>Kommunikáció  |  |
| 9. téma: anyagi kultúra és állattartás                                                           | Vetített előadás,<br>Kommunikáció  |  |
| 10. téma: anyagi kultúra és kézművesség                                                          | Vetített előadás,<br>Kommunikáció  |  |
| 11. téma: anyagi kultúra és kereskedelem                                                         | Vetített előadás,<br>Kommunikáció  |  |
| 12. téma: anyagi kultúra, erdő- és vízgazdálkodás                                                | Vetített előadás,<br>Kommunikáció  |  |
| 13. téma: anyagi és szellemi kultúra kapcsolata I.<br>temetkezés a középkorban                   | Vetített előadás,<br>Kommunikáció  |  |
| 14. téma: anyagi és szellemi kultúra kapcsolata II.<br>temetkezés a kora újkorban                | Vetített előadás,<br>Kommunikáció  |  |

#### Könyvészet

Braudel, Fernand: *Anyagi kultúra, gazdaság és kapitalizmus. XV–XVIII. század. A mindennapi élet struktúrái: a lehetséges és a lehetetlen.* Bp., 1985 (kijelölt fejezetek).

Chilton, Elizabeth S.: „Meanings and Meaningful Materials: An Introduction.” In Eadem (ed.): *Material Meanings. Critical Approaches to the Interpretation of Material Culture.* Salt Lake City: University of Utah Press, 1999, 1-6.

Hanák Péter: „Életmód és gondolkodásmód – történelmi összefüggésben.” *Magyar Tudomány*, Új folyam 25 (1980): 84-90.

Jakó Zsigmond: „Az otthon és művészete a XVI–XVII. századi Kolozsváron.” In: *Emlékkönyv Kelemen Lajos születésének nyolcvanadik évfordulójára.* Kvár, 1957, 361-393.

Kocsis Edit – Laszlovszky József – Sabján Tibor – Takács Miklós – Tomka Gábor: „Középkori anyagi kultúra – Középkori régészet.” In: Vissy Zsolt (szerk.): *Magyar régészet az ezredfordulón.* Budapest, 2003, 397-404.

Kubinyi András: „A középkori anyagi kultúra kutatása és néhány módszertani problémája.” *Aetas*, 1990/3: 51-60.

Kubinyi András – Laszlovszky József (Hrsg.): *Alltag und materielle Kultur im mittelalterlichen Ungarn.* (Medium Aevum Quotidianum 22.) Krems, 1991.

Kubinyi András – Laszlovszky József – Szabó Péter (szerk.): *Gazdaság és gazdálkodás a középkori Magyarországon: gazdaságtörténet, anyagi kultúra, régészet.* Budapest, 2008 (kijelölt fejezetek).

Kühnel, Harry: „Ziele der Erforschung der Sachkultur des Mittelalters.” *Rotterdam Papers*, 4 (1982): 119-130.

Moulin, L.: *La vie quotidienne des religieux au Moyen Age.* Paris, 1978.

Pastoreau, Michel: *La vie quotidienne en France et en Angleterre au temps des chevaliers de la Table ronde.* Paris, 1976.

Piponnier, François: *Les sources de l'histoire de la culture matérielle à la lumière des recherches récentes,* Die Erforschung von Alltag und Sachkultur des Mittelalters – Öst. Akademie der Wissenschaften Phil.-Hist. Klasse, Sitzungsberichte, Bd. 433. – Veröffentlichungen des Instituts für mittelalterliche Realienkunde Österreichs Nr. 6. Wien 1984.

Radvánszky Béla: *Magyar családélet és háztartás a XVI. és XVII. században.* I – III. k. Reprint. Bp., 1986.

Riello, Giorgio: „Things that Shape History. Material Culture and Historical Narratives.” In Karen Harvey

(ed.): History and Material Culture. A Student's Guide to Approaching Alternative Sources. Abingdon and New York: Routledge, 2009, 24-46.

Ritoók Á.-Simonyi E (szerk.): *A középkori templom körüli temetők kutatása.* (Opuscula Hungarica VI.) Bp. 2005.

Roslanowski, Tadeusz: "Les études médiévales en Pologne après 1945." *Anuario de estudios medievales*, 8 (1972-1973).

Szabó, Péter: *A végtisztesség. A főúri gyászszertartás, mint látvány.* Budapest, 1989.

Szende Katalin: *Otthon a városban. Társadalom és anyagi kultúra a középkori Sopronban, Pozsonyban és Eperjesen.* (Társadalom- és művelődéstörténeti tanulmányok 32.) Bp., 2004.

Ajánlott:

Andrén, Anders: *Between Artifacts and Texts: Historical Archaeology in Global Perspective.* New York–London, 1998.

Dyer, Christopher: *Standards of Living in the Later Middle Ages: A Social Change in England, c. 1200-1520.* Cambridge, 1989.

Uő: *Everyday Life in Medieval England.* London, 1994.

Szende Katalin: „A soproni polgárság anyagi kultúrája a késő-középkorban.” *Aetas*, 1990/3: 69-123.

| 8.2 Szeminárium / Labor                                                                                      | Didaktikai módszerek                | Megjegyzések |
|--------------------------------------------------------------------------------------------------------------|-------------------------------------|--------------|
| 1. téma: a félévi szemináriumi tematika, a szemináriumi követelmények és a szeminárium menetének ismertetése | Megbeszélés                         |              |
| 2. téma: az anyagi kultúra historiográfiája                                                                  | Beszélgetés, vita                   |              |
| 3. téma: az anyagi kultúra tárgycsoportjai I. Ékszerek                                                       | Referátumok bemutatása, beszélgetés |              |
| 4. téma: az anyagi kultúra tárgycsoportjai II. Ruházat                                                       | Referátumok bemutatása, beszélgetés |              |
| 5. téma: az anyagi kultúra tárgycsoportjai III. Ágynemű és egyéb lakástextil                                 | Referátumok bemutatása, megbeszélés |              |
| 6. téma: az anyagi kultúra tárgycsoportjai IV. Edények                                                       | Referátumok bemutatása, megbeszélés |              |
| 7. téma: az anyagi kultúra tárgycsoportjai V. Kegytárgyak                                                    | Referátumok bemutatása, megbeszélés |              |
| 8. téma: az anyagi kultúra tárgycsoportjai VI. Fegyverek                                                     | Referátumok bemutatása, megbeszélés |              |
| 9. téma: az anyagi kultúra tárgycsoportjai VII. Szerszámok, munkaeszközök                                    | Referátumok bemutatása, beszélgetés |              |
| 10. téma: az anyagi kultúra tárgycsoportjai VIII. Mezőgazdasági termékek                                     | Referátumok bemutatása, beszélgetés |              |
| 11. téma: az anyagi kultúra tárgycsoportjai IX. Könyvek, pénz                                                | Referátumok bemutatása, beszélgetés |              |
| 12. téma: Anyagi kultúra – nemesi és polgári életforma                                                       | Beszélgetés, vita                   |              |
| 13. téma: anyagi és szellemi kultúra kapcsolata: zarándoklatok                                               | Referátumok bemutatása, beszélgetés |              |
| 14. téma: anyagi és szellemi kultúra kapcsolata: posztmortalis szolgáltatások                                | Referátumok bemutatása, beszélgetés |              |

Könyvészet

Csukovics Enikő: *Középkori magyar zarándokok.* Budapest, 2003.

Entz, Géza: "Középkori végrendeletek művészeti vonatkozásai." *Művészettörténeti Értesítő* 2 (1953): 171 – 175.

H. Gyürky Katalin: "Az ablakok üvegezéséről és az üvegfestményekről a középkori Magyarországon."

Budapest Régiségei, 32 (1998) 267-290.

H. Gyürky Katalin: *Üvegek a középkori Magyarországon*. (BTM Műhely 3.) Budapest, 1991.

Lupescu Makó, Mária: "Considerații privind testamentele nobiliare din Transilvania la sfârșitul evului mediu." *Acta Musei Napocensis II. Istorie* 39 – 40 (2002 – 2003): 115 – 138.

Eadem: "Erdélyi késő középkori nemesi végrendeletek tárgytörténeti tanulságai." In: Pál-Antal, Sándor – Sipos, Gábor – W. Kovács, András – Wolf, Rudolf (ed.): *Emlékkönyv Kiss András születésének nyolcvanadik évfordulójára*. Kolozsvár, 2003, pp. 317 – 330.

Eadem: "Death and Remembrance in Late Medieval Sighișoara (Segesvár, Schässburg)." *Caiete de Antropologie Istorică* 3.1–2 (2004): 93 – 106.

Eadem: "Donum pro salute anime – un alt tip de oblație?" *Studia Universitatis "Babeș-Bolyai". Historia* 51.2 (2006): 167 – 181.

Mojzsis Dóra (szerk.): *Régi magyar öltözködés. Viselet dokumentumok és források tükrében*. Bp., 1988.

Németh, Gábor: *Ónedények. (Évezredek, évszázadok kincsei.)* Budapest, 1983.

Richardson, Catherine: „'Havying nothing upon hym saving onely his sherte': Event, Narrative and Material Culture in Early Modern England." In Eadem (ed.): *Clothing Culture 1350-1650*. Aldershot and Burlington: Ashgate, 209-221.

Szende Katalin: „Viselet és textilkultúra a késő-középkorban.” *Századok*, 137. 2 (2003).

Szőcs Péter Levente: „Kerámiaedények a régészet és az írott források tükrében”. *Korunk* 2004, július.

Tompos Lilla: *A magyar viselet története*. Budapest, 2002.

Zentai, Tünde: *Az ágy és az alvás története*. Pécs, 2003.

Ajánlott:

Lovag Zsuzsa: *Középkori bronzművesség*. Bp., 1979.

Marosi Ernő (szerk.): *Magyarországi művészet 1300-1470 körül*. I-II. Bp., 1987. (kijelölt fejezetek).

Sigal, Pierre André: *Isten vándorai. Középkori zarándoklatok és zarándokok*. Budapest, 1989.

Turnau, Irena: *History of Dress in Central and Eastern Europe from the Sixteenth to the Eighteenth Century*. Warszawa, 1991.

Weiner Mihályné: *Ónművesség*. Budapest, 1971.

## 9. Az episztemikus közösségek képviselői, a szakmai egyesületek és a szakterület reprezentatív munkáltatói elvárásainak összhangba hozása a tantárgy tartalmával.

- kommunikációs készség fejlesztése
- elemzés hatékonysága
- interdiszciplinaritás
- magas fokú tárgyi ismeret, tájékozottság
- szakmai nyelv uralma

## 10. Értékelés

|                    |                             |                           |                     |
|--------------------|-----------------------------|---------------------------|---------------------|
| Tevékenység típusa | 10.1 Értékelési kritériumok | 10.2 Értékelési módszerek | 10.3 Aránya a végső |
|--------------------|-----------------------------|---------------------------|---------------------|

|                                                                                                                                                                                                                                                                                                               |                           |                                                                |         |
|---------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|---------------------------|----------------------------------------------------------------|---------|
|                                                                                                                                                                                                                                                                                                               |                           |                                                                | jegyben |
| 10.4 Előadás                                                                                                                                                                                                                                                                                                  | Fogalmi és tárgyi ismeret | Írásbeli vizsga                                                | 25%     |
|                                                                                                                                                                                                                                                                                                               | Interdiszciplinaritás     | Írásbeli vizsga                                                | 10%     |
|                                                                                                                                                                                                                                                                                                               | Szakirodalom ismerete     | Írásbeli vizsga                                                | 15%     |
| 10.5 Szeminárium / Labor                                                                                                                                                                                                                                                                                      | Önálló munka              | Félévi írásbeli dolgozat elkészítése egy megadott téma alapján | 20%     |
|                                                                                                                                                                                                                                                                                                               | Önálló munka              | Referátum bemutatása egy megadott téma alapján                 | 15%     |
|                                                                                                                                                                                                                                                                                                               | Szakirodalom ismerete     | Írásbeli vizsga                                                | 15%     |
| 10.6 A teljesítmény minimumkövetelményei                                                                                                                                                                                                                                                                      |                           |                                                                |         |
| <ul style="list-style-type: none"> <li>• a kötelező jellegű irodalom ismerete</li> <li>• min. 70%-os aktív jelenlét a szemináriumokon</li> <li>• alapvető fogalmak ismerete</li> <li>• min. 50 pont elérése az írásbeli vizsgán</li> <li>• félévi dolgozat leadása</li> <li>• referátum bemutatása</li> </ul> |                           |                                                                |         |